

Třicet let památkové péče na Pražském hradě

Pražský hrad, národní kulturní památka č. 1 a spolu sídlo prezidentů Československé republiky, jediné v Evropě po tisíc let stabilně fungující centrum světské i duchovní správy státu, se těší v obojím ohledu už od osamostatnění naší vlasti mimořádné péči Kanceláře prezidenta republiky.

Zatímco za první republiky se tento dualismus Pražského hradu projevoval především v druhém ohledu, stavebními adaptacemi pro praktické a reprezentační účely prezidentského sídla a v souvislosti s tím i archeologickým průzkumem, po osvobození naší vlasti v roce 1945 a zejména po nastolení nového společenského řádu roku 1948 se přesunulo těžiště stavební a umělecké péče o Hrad především na pole intenzivního památkového využití, údržby a meliorace. Přesto ani v období let 1945–1948 se nezapomínalo a ani nemohlo zapomenout na povinnou památkovou péči v areálu tak historicky a umělecky významném a československému lidu nejdražším. Volala po tom za Květnové revoluce vyhořelá budova renesanční Wolmutovy Míčovny v Královské zahradě, do té doby zanedbaná stavebně i účelově i přes svou překrásnou sgrafitovanou fasádu. Podle projektu Pavla Janáka, potomního hlavního architekta Hradu, bylo započato s její rekonstrukcí do podoby rozlehlého sálu pro účely reprezentační a shromažďovací, což později ještě zdůraznila instalace série proslulých tapiserií Antonius a Kleopatra od bruselského Jana van Leefdaela z druhé poloviny 17. století. Po stavební renovaci v letech 1950–1952 zde bylo přikročeno k důkladné konzervaci (za řízení profesora VŠUP Josefa Wagnera) figurálních i ornamentálních sgrafit, která jsou nepochybně po stránce výtvarné nejcenějším dokladem tohoto druhu umění v Čechách; znovu byly restaurovány v roce 1967. Rekonstruována byla i hradní Jízdárna a tereziánské křídlo Hradu a Ottou Rothmayerem upraveny vstupní místnosti do prezidentské kanceláře v přízemí jižního křídla. V této době přišla do inventáře Hradu řada čtyř barokních mytologických plastik od Antonína Brauna z doby okolo 1740, získaných z parku zámku Štířín, které byly podle návrhu Janákova dočasně umístěny v arkádě Královského letohrádku, dějišti dvou pro dějiny Hradu významných výstav Pražský hrad ve středověku (1946) a Pražský hrad v renesanci a baroku (1947). Jejich katalogy od Jana Morávka a Zdeňka Wirtha spolu s Morávkovým průvodcem Pražský hrad (1946) zahajují novodobou početnou, dnes se rozvíjející odbornou literaturu o tomto areálu, v níž Plickův Pražský hrad s úvodem Wirthovým a odborným katalogem Emanuela Pocheho, vydaným v nakladatelství Orbis už šestkrát (naposled 1976), je publikací nejpopulárnější a zároveň nejkomplexnější v obrazové i textové dokumentaci.

Rok 1948 se zapsal čestně do památkové i stavební péče o Hrad. Definitivním rozhodnutím Klementa Gottwalda byla určena bývalé hradní Jízdárně, vzácnému dílu Jeana B. Matheye z konce 17. století, úloha výstavní síně pro celostátní umělecké výstavy nebo výstavy významného politického charakteru. Pro tento záslužný účel adaptoval

*Pražský hrad
(snímek J. Janáková)*

Jízdárnu památkářsky velmi citlivě Pavel Janák současně s rekonstrukcí Míčovny a letohrádku Hvězda, který je rovněž ve správní kompetenci prezidentské kanceláře a který byl z podnětu Zdeňka Nejedlého proměněn v muzeum Aloise Jiráska. Roku 1951 bylo započato s úpravou terasy před Jízdárnou, pod níž byly současně zřízeny hradní garáže. Počátkem padesátých let byli vystěhováni nájemníci domků Zlaté uličky, která měla být využita různorodou instalací jednotlivých domků v souvislé muzeum ukázek bydlení lidu různých dob a společenských vrstev. Dělo se tak za účasti Uměleckoprůmyslového muzea, které poskytlo potřebný mobiliář. Tento úkol byl realizován jen zčásti, ale i ta byla v šedesátých letech zlikvidována ve prospěch knižních a jiných prodejen. Zůstala zachována jen expozice stavebního vývoje uličky, sestavená z původní i starší plánové dokumentace, která byla knižně zužitkována v drobné monografii E. Pocheho *Zlatá ulička*, vydané roku 1969 v nakladatelství Odeon.

Do počátku padesátých let spadá i realizace velkolepého, nebo lépe řečeno, předimenzovaného díla — vybourání všech pater severní půle západního průčelního křídla Hradu, aby tu v návaznosti na starší Plečnikovu síň po boku Matyášovy brány vzniklo monumentální schodiště, vedoucí do Španělského sálu a Rudolfovy galerie. Autor pro-

*Vladislavský sál
(snímek Z. Helfert)*

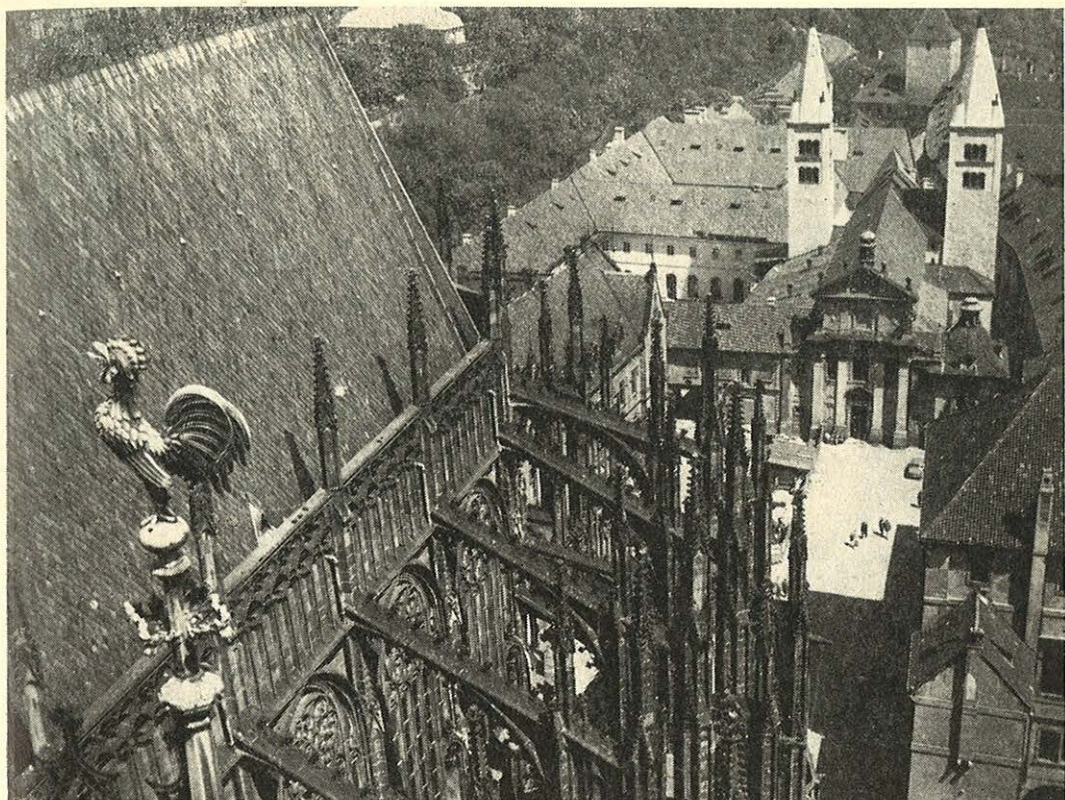

jektu Otto Rothmayer věnoval tomuto svému stěžejnímu dílu nesmírnou péči nejen v celku, pojatém v jakýchsi antikizujících reminiscencích, pochopitelných u oddaného žáka a následovníka Plečnikova, ale i v nejdrobnějším detailu. Je nepochybné, že tento nákladný podnik byl ochránci památek, ba i samotným prezidentem Antonínem Zápotockým, který ve své funkci zastihl již dílo značně rozpracované, komentován s ostrou kritikou. Jediným památkovým ziskem tu byly výsledky archeologického průzkumu pod úrovní tohoto křídla, které za vedení Ivana Borkovského roku 1950 odhalily na sebe navržené základy neznámé obdélné svatyně, již Borkovský identifikoval jako nejstarší kostel na Pražském hradě, zasvěcený Panně Marii, založený koncem 9. století knížetem Bořivojem. Při likvidaci Rothmayerovy úpravy prostor přízemí se schodištěm a jejich úpravě v sály Obrazárny Pražského hradu, zřízené i v sousedních bývalých konírnách Ferdinanda a Rudolfa v první půli šedesátých let podle projektu Františka Cubra a Josefa Hrubého, byly tyto základy zpřístupněny veřejnosti. Při této příležitosti je vhodné upozornit na samouúčelnou prostorovou, byť jistě výtvarně hodnotnou povahu tohoto schodiště, které vlastně nesloužilo a nemohlo proto ve svém trvání obstát při narůstání nejen úředních a památkových, ale i nových společensko-politických úkolů

*Třetí hradní nádvoří
(snímek Z. Helfert)*

Pražského hradu, konkrétně Španělského sálu a Galerie. Nejen architektonická substrukce schodiště, ale i jeho vlastní prostor musel být upraven, měl-li splňovat funkci přístupu do uvedených sálů. Adaptace schodiště ve společenskou halu podle projektu stavební a památkové správy Kanceláře prezidenta republiky (O. Döberta, V. Procházky, V. Veverky a spol.), zpřístupněnou novým schodištěm v Plečnikově síni, zřízení šaten, kanceláří a hygienického zařízení byla v letech 1973–1975 hlavním stavebním úkolem na Hradě, souvisejícím s komplexní obnovou severního křídla Nového hradu a interiérů obou jmenovaných sálů (družstvo ŠTUKO). Při tomto úkolu byly objeveny na protiokenní stěně Španělského sálu malby oken s iluzivními výhledy do krajiny. Jsou z tereziánské Dienzenhoferovy přestavby sálu v druhé čtvrtině 18. století. Ke kladným památkovým záměrům na Hradě počátkem padesátých let patří i příprava ke zřízení muzea Pražského hradu. Roku 1952 byla ustavena komise význačných odborníků, podle jejichž směrnic byl vypracován počáteční projekt muzea, a to v podzemních a přízemních síních Starého paláce v bývalých Zemských deskách a hlavně v bývalém tereziánském traktu, spojujícím Nový palác s bývalým Ústavem šlechticů

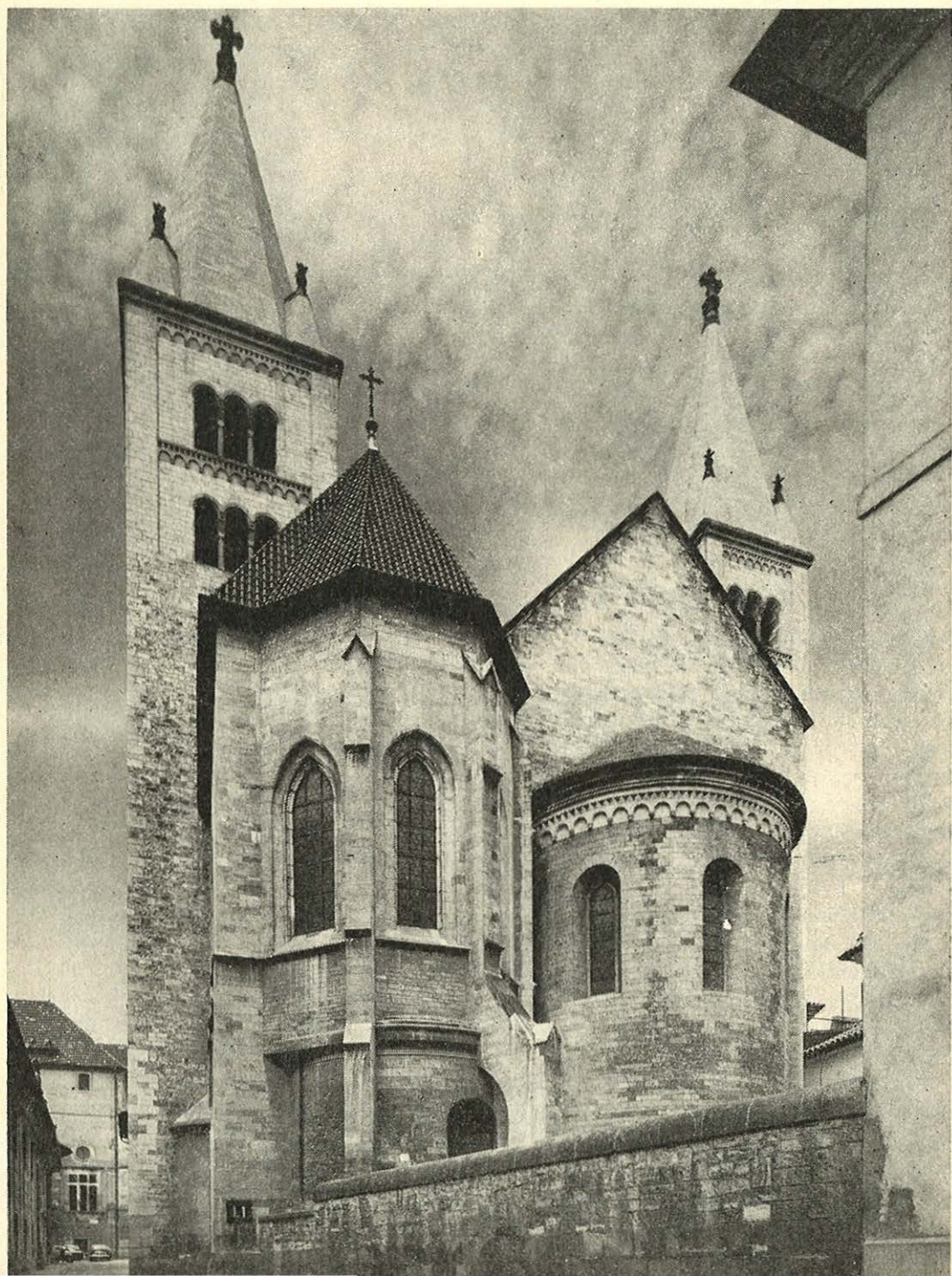
*Obnova románského kostela sv. Jiří
(snímek Z. Helfert)*

(č. 2), upraveném pro muzejní účely P. Janákem roku 1951. Tím byla na léta skončena první fáze budování muzea Pražského hradu. Tato nová koncepce s využitím zatím renovovaných významných stavebních objektů se dostává na pořadí opět až v první polovině našeho desetiletí. Vedle Starého paláce a Černé věže se uvažuje o využití obnovené pozdně gotické obranné Pražské věže (Mihulky) pro muzejní účely (astronomie, věda).

Než vraťme se do historie posledních třiceti let. V tomto retrospektivním zahledění nutno s úctou ocenit pětiletou éru prezidentské funkce Antonína Zápotockého. Jako vyučený kameník a štukatér měl vyvinutý smysl pro uměleckou tvorbu a opravdově si vážil výtvarných děl minulosti. Jako „dobrý hospodář na svém pracovišti“ hleděl se vypořádat co nejdříve se značnou rozestavěností na Hradě a modernizoval Hrad po stránce vytápění a osvětlení. Současně jako milovník památek dbal na to, aby v organismu Hradu byla vedle funkce sídla hlavy státu náležitě zdůrazňována jeho historická minulost, náležitě odborně sledována a uchováována a co nejdříve zpřístupňována veřejnosti. Byl vypracován první výhledový plán památkové údržby a uměleckého vybavení. V říjnu 1954 bylo z jeho podnětu vydáno vládní nařízení č. 55/1954 Sb. o chráněné oblasti Pražského hradu. Byly prováděny rozsáhlé generální opravy v hlavních objektech hradního areálu, počínaje Královským letohrádkem, který byl staticky zabezpečen (akademik Hacar), renovován a proměněn v další výstavní budovu, až po obytné domy čp. 10, 31 a 32 v ulici u Daliborky. V letohrádku byla roku 1955 uspořádána zahajovací výstava o jeho stavebním vývoji a rok nato výstava českého malířství 19. a 20. století z majetku Kanceláře prezidenta republiky. První výstava souvisela s První celostátní spartakiádou v Praze roku 1955, kdy ve Svatovítské katedrále byly opět po deseti letech veřejně vystaveny české korunovační klenoty a při té příležitosti proveden jejich nový odborný průzkum, umělecko-historický a mineralogický. Roku 1958 došlo k průzkumu a k restaurování mozaiky Posledního soudu na Zlaté bráně katedrály s použitím zahraničních světově osvědčených konzervačních prostředků, což se opakovalo v roce 1967. Jan Sokol navrhl kovové zasklení zádveří portálu Zlaté brány, který byl roku 1961 opatřen dubovými vraty od téhož autora za spolupráce sochaře Josefa Wagnera. Už roku 1955 byla v arkádách brány upevněna bronzová mřížová vrata s alegorickými figurálními výjevy Dvanácti měsíců od sochaře Jaroslava Horejce. K uměleckému zhodnocení interiéru katedrály měla přispět i další mozaika podle kartónu Maxe Švabinského na stěně v křestní kapli, k jejíž realizaci však už nedošlo pro nálehavost a nákladnost jiných závažnějších úkolů. Hlavním z nich byla nutnost vnitřní stavební adaptace příčného křídla mezi druhým a třetím nádvořím pro účely kancelářské a částečně i reprezentační a komunikační mezi prezidentskými úřadovkami v křídle jižním a sály v severním křídle hradním. Projekt vypracoval roku 1957 nový architekt Hradu Jaroslav Fragner, který jej konzultoval s členy nové, v březnu 1957 ustavené Umělecké a historické rady Kanceláře prezidenta republiky, rozdělené ve dvě sekce, archeologickou a stavebně historickou a sekci muzejní a památkovou. V rámci projektu byla uchována románská hradba z 12 století, Pacassiho schodiště z třetí čtvrti 18. století a vytvořeny prostory pošty a snack-baru za účasti

*Východní část Jiřské baziliky
(snímek Z. Helfert)*

architektů Firbase, Remla a Tolara. Pro působivost společenských síní využili malované trámové stropy ze 17. století, jakož i některé tapisérie z hradní sbírky (Dlouhá chodba) a zřídili intimní galerii novodobého českého malířství. Projekt byl realizován v letech 1960—1962 už pod patronací nové, roku 1959 usnesením ÚV KSČ zřízené Ideové rady Kanceláře prezidenta republiky, instituce převážně politické s účastí jen několika odborníků. Ta stanovila zásady rekonstrukce hradního areálu a roku 1958 se zasloužila o zpřístupnění jižních zahrad (o letních sobotách a nedělích), roku 1961 schválila Výhledovou studii rekonstrukce do roku 1970 v celkovém nákladu 242 miliónů Kčs. Zřízení Ideové rady souviselo se změnou osobnosti prezidenta republiky, což pak po deset let ve smyslu výhledového plánu motivovalo stavební i památkovou činnost na Hradě, kde byl převzat z větší části výhledový plán předchozí Umělecké rady. V ohledu památkovém nutno především ocenit novou instalaci a inventarizaci svatovítského pokladu (1961), jakož i umělekohistorický soupis mobiliáře hradních svatyní a paláců. Poklad byl již dříve přenesen z katedrály do dvorní kaple na druhém nádvoří, jehož terén v letech 1964—1965 prodělal podrobný archeologický průzkum, při němž Ivan Borkovský jako vedoucí průzkumu objevil základy gotického opevnění a 8 m hlubokého příkopu Hradu z druhé poloviny 13. století. Archeologická práce předcházela, jak už bylo na Hradě možno říci závazné, novou výdlažbu nádvoří podle projektu Jaroslava Fragnera (1967). V té době se na druhém konci Hradu již umělecky honosně za účasti celé plejády výtvarníků vybavoval Dům československých dětí (1961—1963) J. Hlavatým ze Státního ústavu pro rekonstrukci památkových měst a objektů, přestavěné renesanční purkrabství od Giovanni Ventury. Na západní straně tohoto objektu vznikl funkcionalistický, s památkovým charakterem Hradu nesouladně prosklený skelet atria, navazující na bývalé lobkovické konírny na obvodu areálu. Ziskem při realizaci tohoto projektu, po němž měl od roku 1964 následovat jakýsi Palác práce v protějším bývalém Lobkovickém paláci, byl opět archeologický průzkum Ivana Borkovského, který tu zjistil zbytek nejstaršího kamenného opevnění Hradu z doby Břetislavovy z první poloviny 11. století. Toto opevnění bylo rozšířeno a nahrazeno o sto let později Soběslavem, přičemž byla vybudována i sousední románská Černá věž, která byla rovněž obnovena a slouží dnes jako depozitář archeologických nálezů z Hradu.

K adaptacím patří i vnitřní úprava starobylé restaurace Vikárky Karlem Firbasem. V rámci této snahy po aktualizaci stavebního fondu Hradu v letech 1963—1965 nutno uvést jako klad této etapy hradní minulosti nákladné restaurování a konzervování nástěnných maleb v kapli svatováclavské, která byla opatřena novými vitrailemi od Stanislava Libenského a Josefa Soukupa. Především je také třeba ocenit podporu, s níž byla provázena nadšená heuristická snaha Jaromíra Neumanna (1962—1963) při rekonstrukci někdejší hradní obrazárny z 16. a 17. století. Přitom byla objevena, identifikována a odborně restaurována nově nalezená plátna, Rubensovo Shromáždění olympských bohů, Tiziánova Toaleta mladé ženy, Tintorettovo Bičování, plátna Veronesova, Pordenona, Bassanů, Fettiho, Florise, Aachenova, Sprangerova, Brandlova, Kupeckého aj. Jejich instalace byla provedena v roce 1964 podle projektu Františka Cubra a Josefa

Hrubého v bývalých konírnách Ferdinandově a Rudolfově a v přilehlých čtyřech prostorách. Precizně a vědecky zasvěceně pojaté Neumannovy katalogy byly přeloženy do několika cizích jazyků. Sbírka je doprovázena bronzou Adriana de Vriese a Benedikta Wurzelbauera a fotografickou dokumentací ukázek po světě roztroušených památek rudolfínských sbírek uměleckého řemesla. Obohatila nejen Hrad, ale i celý muzejní svět o obsahově významnou instituci. Přitom nutno vysoce hodnotit i citlivý přístup projektantů instalace k obnově vzácných interiérů renesanční i manýristické pražské architektury a současně i trvalé zpřístupnění koníren nejširší veřejnosti. Vytvoření Obrazárny Pražského hradu se stalo i příležitostí k uspořádání týdenního mezinárodního sympozia Ústavu teorie a dějin umění ČSAV v červnu 1965, kde vynikající světoví znalci se celkem shodli v názorech na autorskou distribuci nalezených a obnovených malířských děl s původcem myšlenky rekonstrukce hradní obrazárny Jaromírem Neumannem.

Myšlenka včlenit do Hradu vedle funkce sídla hlavy státu i jakousi koncentraci muzejní sítě společenskovědního či uměleckohistorického zaměření byla navozena předchozí, jen zčásti realizovanou ideou vybudování muzea Pražského hradu. Šlo o soustředění hmotných, písemných a obrazových dokumentů jeho minulosti ve Starém paláci, eventuálně i v dalších volných prostorách stavebních památek hradních (např. ve věži, restaurované 1965 v obranném systému na severním obvodu). To vše spolu s právě v skutek uvedenou hradní galerií se stalo roku 1964 účinným stimulem památkové péče o jeho stavební a umělecké bohatství. Zároveň s ustavením pracovní skupiny archeologické, historikopamátkové a historické roku 1964, poradního to orgánu Ideové rady Kanceláře prezidenta republiky, sestavené převážně z pracovníků ČSAV, krystalizovala už od roku 1964 idea vybudovat na Pražském hradě Památník dějin československého lidu. Jeho sídlem se měl stát bývalý klášter benediktinek u sv. Jiří, rozlehlý, původně románský, Carlem Luraghem v 17. století zbarokovaný areál soustředěný okolo dvou nádvoří, klášter zrušený Josefem II. a proměněný zčásti v byty duchovních, vzadu pak v kasárny. Současně s propracováním ideové koncepce muzea a pak pracemi na jeho libretu roku 1964 a na scénáři roku 1967, většinou za účasti členů výše jmenované pracovní skupiny a dalších specialistů, byla zahájena adaptace klášterní budovy pro tento účel podle projektu Josefa Pilaře a Františka Cubra. Vedle problémů památkového rázu (jako např. rekonstrukce štukových kleneb ambitu, otázka zachování přístavku kaple sv. Martina, zajištění románských základů pod prvním nádvořím, způsob renovace kaple sv. Anny) se vyskytl i naléhavý problém statický — zajištění stability severní věže svatojiřské baziliky nad prostorem severního křídla klášterního ambitu. Zde je nutno konstatovat, že zmíněné pracovní skupině byla dávána jen v problematických případech příležitost projevit názor. Stavební práce na přípravě kláštera pro zamýšlený Památník dějin československého lidu, jehož původní celostátní koncepce se v průběhu příprav zúžila jen na projekt expozice společenského vývoje lidu v českých zemích, a to za účasti Národního muzea, až se posléze v roce 1968 změnila docela, probíhaly zcela v intencích projektantů, památkově ne vždy dobře orientovaných. Současně se zahájením stavebních prací na bývalém klášteře byl

od roku 1959 I. Borkovským prováděn rozsáhlý archeologický a uměleckohistorický průzkum v klášterním objektu a především ve svatojiřské bazilice, zejména pod jejím terénem. Tato nejzachovalejší památka české románské architektury byla současně renovována za cenu odstranění většiny svého mobiliáře. Výsledky archeologického průzkumu shrnul jeho autor Ivan Borkovský v předběžné studii, publikované roku 1961 v *Umění IX.*, a pak v ucelené publikaci *Pražský hrad v době Přemyslovských*

knížat a Svatojiřská bazilika (Academia 1967 a 1975). Mimoto stavebně historickou monografii o bazilice sv. Jiří publikovala Anežka Merhautová v díle Bazilika sv. Jiří na Pražském hradě (Academia 1966, a ve zkrácené formě v Odeonu 1972).

Od roku 1960 pro Hrad aktivně s pochopením pracovala Komise předsednictva ÚV Svazu architektů pro úpravy Pražského hradu za předsednictví Jiřího Gočára. Autor tohoto pojednání byl od roku 1965 jejím památkovým expertem a zástupcem pracovní skupiny archeologické a uměleckohistorické, a proto se může vyslovit s uznáním o dobré vůli architektů projektantů ve spolupráci s ochránci památek v hradním areálu. Činnost uvedené komise se týkala především velkých urbanistických, dopravních i parkových projekčních studií, zejména v severním předpolí Hradu, řešení severního vstupu do Hradu, sjednocení fasád. I když její výsledky leží prozatím nejvíce v plánové rozpracovanosti a nejsou veřejně známy, je v nich zahrnuto hodně respektu k památkovým hodnotám i zásadám, pokud jde o intaktní uchování stavební dispozice i fondu hradního. To platí i o úpravě zahrady Na Valech, kde byla A. Benšem a R. Podzemným vystavěna velká polokruhová terasa v souvislosti s připojením bývalé Hartigovské zahrady pod Hradem. Její půvabný raně barokní pavilón byl obnoven roku 1964. V rámci pracovního programu už jmenované Pracovní skupiny byl také J. Hrubým vypracován projekt na architektonickou úpravu Kajetánské zahrady a projekt tzv. parkánné cesty na severním úbočí Hradu. Činnost pracovní skupiny byla předem naplánována, všemi členy disciplinovaně plněna a zajištěna odbornými kolektivními i individuálními konzultacemi. Podnětně i kriticky sledovala od počátku základní podniky stavební (renovaci baziliky sv. Jiří či průzkum bývalého Lobkovického paláce a kostela Všech Svatých, program stavební obnovy i účelného komunikačního, pedagogického a expozičního využití Starého paláce (Jan Sokol, 1966), rekonstrukci kaple Svatováclavské, problém osvětlení interiérů a exteriérů Hradu včetně tzv. korunní komory), stejně jako průzkumy archeologické a geofyzikální a problémy konzervace a restaurace jednotlivostí. A to nejen obrazů, ale i kroužkové košile sv. Václava, tympanonu sv. Jiří, náhrady originálu bronzové sochy sv. Jiří na hradním nádvoří za kopii a přenesení originálu do Národní galerie, oltáře kaple sv. Anny z bývalého svatojiřského kláštera aj. Rovněž publikační činnost o Hradě byla dočasně na pořadu jednání Pracovní skupiny.

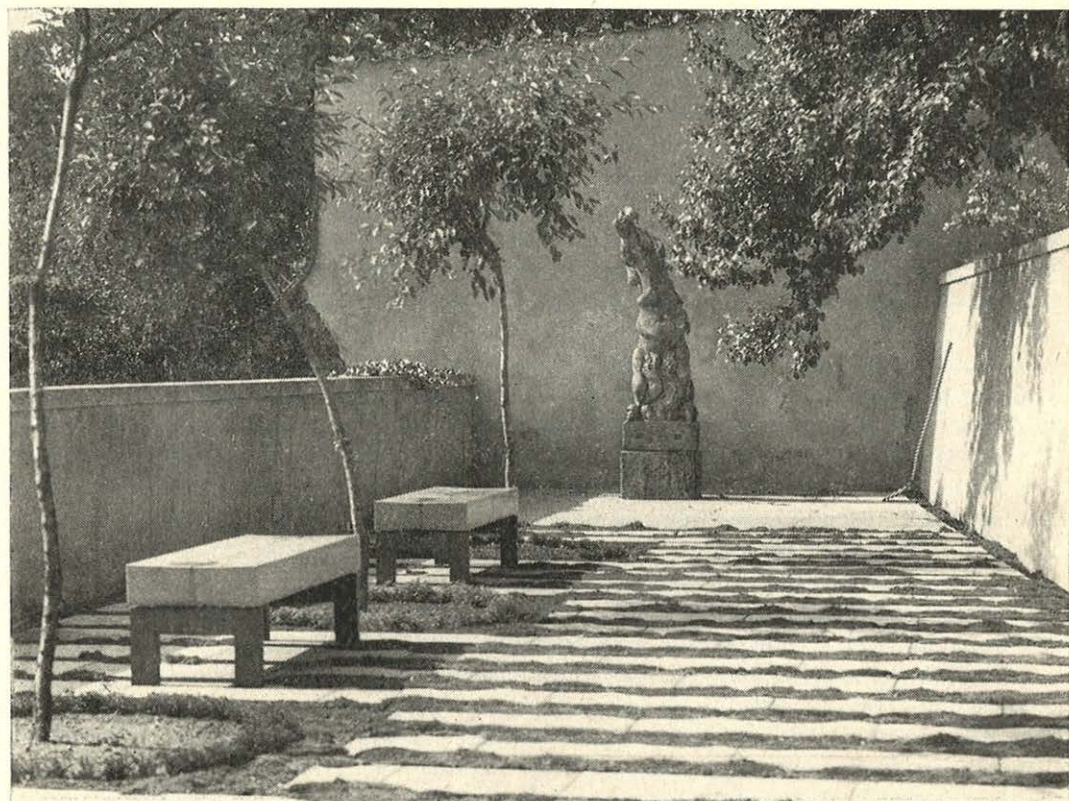
Významným mezníkem v dějinách hradní enklávy se stala v této době vyhláška NVP č. 6/1966 o vymezení chráněné oblasti a zájmových území Pražského hradu. V té době se v katedrále sv. Víta v návaznosti na již hotovou renovaci interiéru Svatováclavské kaple započala systematická konzervační a restaurátorská akce, do roku 1976 probíhající za konzultací speciální odborné komise, skládající se z Josefa Krásky, Viktora Kotrby (do roku 1973), Vladimíra Novotného, Jaroslava Pešiny a Emanuela Pocheho a později rozšířené o Jaromíra Homolku. Její prvou etapou bylo statické stavební a umělecké zajištění královské oratoře (1967). Současně na protější straně katedrály byla obnovena pozdně renesanční malířská výzdoba kaple sv. Zikmunda, její náhrobníky a hlavně velkolepá barokní oltářní architektura, společné dílo architekta Františka M. Kaňky a sochaře Františka I. Weisse. Podle mého soudu dílo navrhl

vídeňský architekt Emanuel Josef Fischer z Erlachu, činný pro katedrálu i v případě sarkofágu sv. Jana Nepomuckého a kenotafu Leopolda hr. Šlika. Tento kenotaf berniovského ražení z dílny Matyáše Brauna byl rovněž nákladně restaurován. Dalším významným restaurátorským dílem z roku 1967 byla obnova sgrafit Míčovny, sledovaná tentokrát nejen z hlediska uměleckohistorického, ale i konzervačně technického s bedlivým zřetelem k problému vhodného použití syntetických konzervačních materiálů. Výstava Zahrady Pražského hradu, pořádaná v létě 1967 v Královském letohrádku, byla jakousi přehrou uvedené restaurátorské akce, k níž se připojila i obnova nosné konstrukce skleníku Královské zahrady a architektonická úprava zahrady bývalého kláštera kajetánů pod hradní rampou z let 1970—1971.

Události roku 1968 se projevíly také v historii památkové péče na Hradě. Došlo k změnám netoliko v osobnosti prezidenta republiky zvolením armádního generála Ludvíka Svobody, ale i v řídicím stavebním a památkovém aparátu jeho kanceláře. Význam tohoto roku jako padesátého výročí vzniku československého státu byl zvýšen v říjnu novou veřejnou výstavou českých korunovačních klenotů, tentokrát

ve vší jejich komplexnosti i s obřadními rouchy a výstava byla provázena přímo masovou návštěvností našeho lidu. Z velkých akcí tohoto roku nutno připomenout kladné projednání studie Jana Sokola na rekonstrukci a funkční i komunikační využití Starého paláce na základě odborné recenze, dokončení památkově vzorné renovace bývalého kapitulního děkanství čp. 37 (inž. Hölzel), objevené rekonstrukce domů čp. 30 a 31 (kde byly odhaleny vzácné trémové malované stropy), dokončení obnovy a zabezpečení ochozu na vrcholu svatovítské zvonice, instalaci varhan ze Skapců, pozoruhodného barokně gotického díla Jana Santiniho v kostele Všech Svatých. V ohledu správním zákon č. 176/1968 Sb. o Kanceláři prezidenta republiky určil též kanceláři právo a povinnost spravovat Pražský hrad a provádět jeho památkovou péči a technickou a stavební správu. Usnesením ÚV KSČ téhož roku byla zrušena Ideová rada pro úpravy Pražského hradu a ustavena Odborná komise, řízená vedoucím Kanceláře prezidenta republiky, který jako poradní orgán této komise ve věcech památkové péče jmenoval v roce 1969 na místo pracovní skupiny odbornou šestičlennou subkomisi archeologickou, uměleckohistorickou a historickou, která svým předsedou zvolila

osvědčeného znalce stavebního a památkového hradního fondu Viktora Kotrby. Novým rozhodnutím Kanceláře prezidenta republiky byla opuštěna myšlenka vybudovat v bývalém svatojiřském klášteře Památník dějin. Ve stadiu nevyjasněných vleklých stavebních adaptací byl klášter posléze přidělen Národní galerii pro účely expozice české gotiky a baroka. Nový účel nepřinesl podstatné změny ve stavebním projektu úpravy tohoto areálu až na využití kaple sv. Anny, která byla určena jako pamětní síň, dokumentující minulost kláštera podle památkové směrnice subkomise z roku 1971 a podle projektu J. Pilaře. Současně za vedení V. Kotrby se přikročilo k rekonstrukci průčelí svatojiřské baziliky, přičemž byla obnovena jeho někdejší barokní barevnost podobně jako u bývalého děkanství čp. 37, ne právě vhodně pokřtěného na Mladotův dům. Tato samovolná akce v označování hradních objektů a nevhodné užívání názvů jako „Belveder“, popř. nesprávná stavebně technická či umělecko-historická terminologie (záměna pojmu křídla za trakt a naopak ap.) vedly zmíněnou subkomisi k usnesení vypracovat návrh na novou odborně a historicky fundovanou terminologii Pražského hradu, kterou zpracovávali v letech 1972–1973 V. Kotrba, J. Svoboda z hradního archivu za účasti O. Döberta z prezidentské kanceláře. Současně byla provedena i kategorizace uměleckého inventáře v reprezentačních a úředních prostorách Kanceláře prezidenta republiky a v bytě prezidentově, a to dříve než vešlo v platnost usnesení vlády ČSR č. 25/1973 Sb.

Pátá pětiletka postavila Kancelář prezidenta republiky a její poradní orgány, hlavně subkomisi archeologickou, umělecko-historickou a historickou před vyřešení i realizaci řady naléhavých úkolů, spojených se stoupající úrovní památkovou i politickospolečenskou funkcí Hradu. V život vešla těsná spolupráce subkomise, která byla roku 1972 nově jmenována a rozšířena o tři nové členy (úzká spolupráce se projevila i s Pražským střediskem státní památkové péče a ochrany přírody v osobě Zdislava Buřivala, který se stal členem Subkomise), se stavební a památkovou správou Kanceláře prezidenta republiky formou pravidelných měsíčních společných zasedání zprvu za předsednictví V. Kotrby a po jeho náhlé smrti roku 1973 E. Pocheho. Na nich byly posuzovány a konzultovány všechny akce, související se stavební, technickou a památkovou povahou hradního areálu a jeho chráněné oblasti i zájmového území. Tím byly splněny všechny normy, týkající se Hradu a Kanceláře prezidenta republiky ve smyslu právního a administrativního postavení i povinné péče o národní kulturní památku, kterou byl Hrad prohlášen vládním nařízením č. 251 z roku 1962. Prohlášení bylo podepřeno roku 1971 usnesením vlády ČSR č. 66/1971 Sb., které Prahu v rozsahu jejího někdejšího historického území prohlašuje za památkovou rezervaci. Z této spolupráce vzešla roku 1973 Památková koncepce pro generální řešení Pražského hradu, rozdělená do tří kapitol. Jsou v nich pojednány kulturně politické požadavky rozvoje památkové péče v tomto území ve smyslu usnesení XIV. sjezdu KSČ, koncepce památkové ochrany, obnovy a využití Hradu a jeho vztahy k okolí a výkon i organizace a koordinace činnosti státní památkové péče a ochrany přírody a správy sbírek Pražského hradu. Vedle toho už roku 1971 byly vypracovány i politicko-hospodářské a technické zásady pro generální řešení Hradu, jeho chráněné oblasti a zájmových území. Mají stanovit metodu

a vyřešit všechny akce a rekonstrukční práce související s Hradem jako nejvýznamnější národní kulturní památkou, jako se symbolem státní svrchovanosti, sídlem prezidenta republiky a funkcí v reprezentační a diplomatické sféře a ve veřejných akcích celostátního významu. Projekt generálního řešení byl zadán Státnímu ústavu pro rekonstrukce památkových měst a objektů.

Projektové přípravě musí předcházet památková koncepce a pomocné průzkumy geologický, archeologický atd. a také provozní spolehlivé zaměření a fotodokumentace objektů a inventarizace dosud zpracovaných řešení dílčích projektů. Některé z nich se již realizují. V ohledu památkovém je to způsob úpravy terénu a výdlažby východní poloviny hradního areálu s novým řešením technického vybavení Hradu a jeho inženýrských sítí, restaurace interiérů a exteriérů západního a severního křídla Nového paláce se Španělským sálem a Galeríí, jakož i rekonstrukce nového vstupu do těchto sálů v západním křídle Matyášovy brány. Dále probíhá stavební a umělecko-technické zajištění architektury Svatovítské katedrály a příprava rehabilitace původního uměleckého vybavení baziliky sv. Jiří. Uskutečňuje se také stavební renovace a plné kulturní využití interiérů Starého paláce ve smyslu Sokolova projektu z roku 1966, doplněného roku 1971, renovace a nové uspořádání mobiliáře kostela Všech Svatých a projekt na obnovu bývalého Lobkovického paláce čp. 3 pro účely expozice historických sbírek Národního muzea. Mimoto sleduje subkomise archeologická, umělecko-historická a historická Kanceláře prezidenta republiky projekty severního parkánu, problém kulturního využití bývalého ústavu šlechtičen čp. 2, objektů ve Vikářské ulici, ve východní části Hradu a dendrologické úpravy zelených ploch v Jelením příkopě a v hradních zahradách. Pro deset z těchto dílčích projekcí v rámci generálního řešení vypracovalo oddělení památkové péče Kanceláře prezidenta republiky koncepce, zahrnuté do již zmíněné komplexní Památkové koncepce pro generální řešení Pražského hradu. Ta byla v průběhu roku 1973 zásadně kladně projednána zmíněnou subkomisí a poté i Odbornou komisí Hradu a schválena vedením Kanceláře prezidenta republiky.

Z dílčích realizací konzervačních a restaurátorských, které probíhají v souvislosti s uvedenými památkovými koncepcemi, pokládám za vhodné připomenout některé závažné akce posledního pětiletí. V katedrále byla Sokolem upravena chórová část, která posunutím kanovníckých lavic uvolnila frontální pohled na Královskou oratoř. Byl obnoven Miseroniho tabernákl z českých drahokamů z první poloviny 17. století, kdysi umístěný v kapli svatováclavské. Došlo k restauraci sarkofágu sv. Jana Nepomuckého a jeho zasklené rakve i k průzkumu ostatků. Byl obnoven interiér kaple Vlašimské, její malby a hlavně obraz a čtyři stříbrné bysty českých patronů, stříbrný rám a andělé na oltáři této kaple. Bylo obnoveno Collinovo mauzoleum včetně Schmitt-hammerovy mříže okolo mauzolea, a náhrobník Jiřího Popela z Lobkovic. Dále byla konzervována intarzovaná renesanční lavice u vchodu do sakristie, obnoveny gotické malby v kapli sv. Kříže a oltářní antependium této kaple i proslulý milánský kříž, restaurován gotický krucifix pod oratoří, obnoveny pohřební korunovační klenoty krále Rudolfa Kaše z roku 1307 a konzervovány a zajištěny portrétní bysty triforia katedrály. U sv. Jiří je obnovován pozdně gotický tympanon severního portálu, něko-

lik obrazů z původního inventáře, zejména Burgmairovo plátno z 16. století, které má být znovu instalováno v interiéru baziliky. Dále byla detailně obnovena rakev s pozůstatky bl. Mladý, mříž v kapli sv. Anny a bývalý oltář této kaple z roku 1674. Byl proveden restaurátorský průzkum raně barokních nástěnných maleb ve velkém sále Lobkovického paláce aj. Není možno jít dále do detailů a proto uvádím jen některé z akcí, vesměs konzultovaných členy subkomise s památkovým oddělením Kanceláře prezidenta republiky i přizvanými restaurátory, teoreticky i prakticky osvědčenými odborníky ve své restaurátorské specializaci.

Tyto příklady mluví přesvědčivě o stoupající aktivitě Kanceláře prezidenta republiky na poli svěřené zodpovědnosti za uchování prvořadého a všestranného památkového fondu v areálu Pražského hradu jako živého dokumentu české státnosti, nezmarné kulturnosti našeho prostředí v minulosti a jeho výchovného i reprezentačního poslání v současnosti. Je to zároveň nabádavý příklad vážné spolupráce úředních památkových orgánů Kanceláře prezidenta republiky, vedoucího stavební a památkové správy inž. J. Prokūpka a pracovníků této správy dr. J. Buriana, inž. V. Procházky, inž. V. Veverky, dr. B. Tykvy, inž. Lukášové a s. Kindlové s našimi předními vědeckými a odbornými institucemi, především s Ústavem teorie a dějin umění a Archeologickým ústavem ČSAV, Státním ústavem památkové péče a ochrany přírody ČSR, s Pražským střediskem státní památkové péče a ochrany přírody, s Národní galerií, katedrou dějin umění Karlovy univerzity, jejichž zástupci neúnavně a ochotně kolektivně i individuálními konzultacemi napomáhají při řešení problémů, které souvisejí se zajištěním, obnovou a doplněním všeho, co tu zanechala naše slavná minulost.